

A Bolyai-szindróma

Mostanában van pillanat (vagy újságoldal), ami azt a látszatot kelti, hogy Kárpát-medence-szerte élnek „határon túli” magyarok, akiket ugyan felvettek a diplomáciai Linnékbe és Brehmekbe, mégis más a tudományos megítélésük, mint azon fejlettebb Pithecanthropus Hungaricusnak, melyet a strassbourgi és brüsszeli állatkertbe is lehet importálni. Ezeket is szabad etetni, itatni, de kéretik, hogy ne taníttassák őket.

A helyzet tragikumának, legalábbis komolyságának pedig a kolozsvári kérdés lett a legfontosabb kifejezője. „Szimbóleuma!” „Egyetemi vagy nem egyetemi?...”

Szegény Bolyai! Szerinte a párhuzamosok legalább a végtelenben találkoznak. Arról ő sem nyilatkozott, hogy ott tovább vitatkoznak-e, ölelkeznek-e vagy pofozkodnak. Valószínűleg ez lesz a sorsa a romániai magyar egyetem szükségességének megítélésében összekülönbözőknek is. Ugyanis belátható időn (és távon) belül egyik fél érvel, másik fél ellenkezik, egyik fél könyörög vagy válással fenyegetőzik, másik fél toporzékolhat a hatalmas birtokában, amíg valakik rá nem szólnak. Szükség szerint szelídebben, rokoniasan, vagy határozottabban, türelmet veszítve. Azok, akik egykor, akkor, efféléket is eldöntő, beláthatatlan következményű hatalmat adtak kezébe egy leszámoló indulatot, kizárólagosságot, bosszúvágyat nem is nagyon rejtegető klubtagnak, ma viszont mást várnak el tőle. Kik is? A világ házigazdái!

Kicsit messzebről futva neki: szóval magyar, német, román, örmény, albán, görög, bolgár, török, zsidó, ukrán, szerb, szlovák iskolák ügye Ukrajnában, Szlovákiában, Szerbiában, Romániában, Bulgáriában, Törökországban, Görögországban – most is, vagy: csak most látszik végre, mennyire! – azoknak a belátásától függ, akikétől John Brown halálos ítélete, a Ku-Klux-Klan, Ulster, Baszkföld, a bretonok, a vallonok, a vendégmunkások második, doktorálni készülő nemzedékének sorsa, nem csak Hasfelmetsző Karadzics és Huszein Ádámka megrendszabályozása. Ha elég a diplomatikus negédeskedésből: ez a misszionáriusfőző üst pillanatnyilag pillangónyakkendő s fő-fehére emberek kezdeményezésére rotyog tovább, vagy huny ki alatta a tüzecke, nem holmi piszkos lábú, ágyékkötős kannibáloktól. Kérem jegyzőkönyvbe venni! Mert a világ sokat javult állítólag, s ez eleddig a legtökéletesebb.

Ó, Leibniz! A bika, a bika, a világok legjobbika! Szegény jó Leibniz, aki nemcsak a számok tudománya, de a buzgalmas üdvtan terén is elődje volt Bolyainak, a helyi egyetem-keresztapaságból még ki se szorult (világ) egyetemalapítónak, mint a teremthető legjobb világok apostola a *Candide*-ban azért kapja Voltaire-től a találó, mégsem egészen elismerő, hanem ironizáló Pangloss nevet, azért karikírozzák, mert valami nemzetközi nyelvvél hozakodott elő. Fából vaskarika, csak újabb környezetszennyező megoldás. A művi, a teoretikus erőlködések a már meglévő idiomákkal előállt bábeli „nyelvezavarral” járó bajokon aligha segíthettek és segíthetnek. Mert sajnos igaz, hogy a nyelvek választották legjobban szét az embereket. De a kultúrákat végül is nem. Az idiomák különbözőségére biztos érzékkel építhetett napjainkig minden gyűlöletforma, elsősorban a nacionalizmus. Egymás nem értésénél nincs, nem lehet borzalmasabb érzés két értelmes lény számára. A megértés számos közös nevezőjét megkeresni pedig kölcsönös türelemmel és hajlandósággal, közös akarattal lehet csak. Mindez (együtt hatni) sokkal több is, kevesebb is, mint a nyelv. Bármilyen nyelv.

De még sincs más megoldás. Egyetlen nyelvbe (mely helyileg felmagasztalható), egyetlen nyelv alá gyömöszölni, mögé szorítani minden többi, szépségeik esztétikumával és jogaik etikumával mit sem törődve még akkor sem lehet, hogyha helyel-közzel, szükség szerint kis manipulációt, mézesmadzagot kevernek a felgyorsítani kívánt folyamathoz. Ahogy manapság, kereskedelmi kanyarokkal, az angol nyelv „überalleszítése” készül. Még a csúcselektronika neonlilájával se fog sikerülni ez sem. Mindig maradnak homosapiens-példányok akár fügefalevéltolettben is, akik esélyük, hajlamaik, opciójuk és érzelmeik poézise szerint felfuttathatnak bármely dialektust, mely egyenlőképpen fejlett a floridai fehérrel.

Inkvizítorok felégethették az Újvilág kultúrahordozóit, de azt nem sikerült bebizonyítani, hogy vannak méltatlan, eleve ártalmas és bűnös nyelvek. Holt kultúrák beomlott alagútjain, mint a növények szárába szerelt lifteken és mozgólépcsőkön, a legutóbbi bombarobbanással, taposóaknával feltépett véredényeken is folyik az emberiség örök kommunikációjának tűz- és vízgazdálkodása. Soha nem a kultúra távolodott el a tűz első fényétől, hanem a tűz emelt néha kezét a kultúrára, mikor ott buzgólkodott az alexandriai fürdő alagsorában, és kollaborált a náci könyvmáglyák éjszakáin.

A megoldás, a Bolyai-görccs kikapcsolására is, hogy minden nyelv éljen, és álljon annak rendelkezésére, aki beszél minden művelti szinten, a prédikátortól a színészig: összeadás, kivonás, osztás, szorzás, négyzetgyökvonás, elemi és egyetemi fok, boncolási látélet és törvényszéki jegyzőkönyv, költemény és káromkodás, gügyögés, szertartás, udvarlás, áhítat, ima és pornográfia, bankügylet és patetikusan fennkölt szerelmi vallomás.

Mert ha szabad, itt az utolsó jégkorszak óta mindenki potenciális Puskin és sístergő Shakespeare, és nem csak Adolfék bandájától volt szörnyett, hogyha ezt gyorsított eljárással kétségbe vonták, de bárkik világkormányzó gengjétől, akik az elmúlt kétszáz, kétezer évben a demokráciát ugródeszkának, az Emberi Jogok Egyetemes „tartalmát” toalettpapírnak merték használni. Beszélni kell, egyszerűen azért, mert minden nyelven beszélni lehet. Míg be nem fészkei magát közénk, belénk, a régi jó emberi helyünkre egy új hang. Avagy a csend mint egy új hang és a sötétség mint egy új szín.

Lászlóffy Aladár